

ELŻBIETA KACPERSKA*

Warszawa

**ZMIANY W POLSKIM HANDLU ZAGRANICZNYM
ARTYKUŁAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI
PO AKCESJI DO UNII EUROPEJSKIEJ**

Słowa kluczowe: handel rolno-spożywczy, UE, WNP, EFTA, USA, pozycja konkurencyjna, handel wewnątrzgałęziowy

STRESZCZENIE

W opracowaniu dokonano analizy eksportu i importu rolno-spożywczego, wskazano na zmiany w dynamice obrotów oraz obliczono wskaźniki przewagi względnej (RCA) i wskaźniki specjalizacji: Béla Balassy oraz Herberta Guntera Grubela i Petera J. Lloyda.

Wprowadzenie

Akcesja Polski do struktur Unii Europejskiej spowodowała zmianę warunków funkcjonowania naszego kraju na rynkach międzynarodowych. Polska uzyskała dostęp do wewnętrznego rynku UE, przyjęła unijne regulacje, w tym w zakresie wspólnego handlu, co spowodowało liberalizację obrotów. Zmiany te wpłynęły na poprawę warunków konkurencyjnych polskich produktów na rynkach zagranicznych. Dynamicznie rozwijający się handel rolno-spożywczy z UE, WNP czy USA jest tego potwierdzeniem. W 2014 roku mija 10 lat członkostwa Polski w strukturach wspólnotowych. Okres ten pozwala na określenie zmian zachodzących w handlu rolno-spożywczym.

---

* Elżbieta Kacperska, dr inż., Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, SGGW, e-mail: elzbieta_kacperska@sggw.pl.

Metodologia badań

Celem opracowania było określenie stanu, struktury i intensywności wymiany handlowej artykułami rolno-spożywczymi po akcesji Polski do Unii Europejskiej, zidentyfikowanie zmian wynikających z włączenia Polski w obszar Jednolitego Rynku Europejskiego i Wspólnej Polityki Handlowej oraz określenie struktury wewnątrzgałęziowych obrotów i pozycji konkurencyjnej polskich produktów rolno-spożywczych na rynkach UE, EFTA, WNP i USA.

Do analizy handlu artykułami rolno-spożywczymi wykorzystano stopy zmian eksportu i importu, średnie roczne stopy wzrostu eksportu i importu oraz wskaźniki: ujawnionej przewagi komparatywnej (RCA), specjalizacji handlu Balassy (IB) i specjalizacji Grubela-Lloyda (IIT).

Wskaźnik RCA (*Revealed Comparative Advantage*) stanowi relację udziału eksportu analizowanego produktu w handlu światowym do udziału eksportu całego sektora w handlu światowym. Wartość wskaźnika RCA większa od zera wskazuje na występowanie ujawnionej przewagi komparatywnej, a mniejsze od zera – na brak przewagi¹.

$$RCA = \ln \left(\frac{x_{ij}^K}{m_{ij}^K} \div \frac{X_{ij}^K}{M_{ij}^K} \right),$$

gdzie:

- x – eksport,
- M – import,
- i, j – kategorie produktów (rolno-spożywcze),
- k, m – kraje (Polska, UE, WNP, EFTA).

Do określenia stopnia specjalizacji Polski w handlu artykułami rolno-spożywczymi użyto wskaźnika B. Balassy – IB²:

$$IB = \frac{|x_{ij}^K - m_{ij}^K|}{x_{ij}^K + m_{ij}^K}.$$

¹ J. Misala, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencja gospodarki narodowej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2007, s. 380.

² B. Balassa, *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, „The Manchester School of Economic Social Studies” 1965, vol. 33, no. 2.

Wskazuje on na udział wymiany wewnątrzgałęziowej w obrotach badanym produktem dokonywanych przez określony kraj. Wskaźnik ten przyjmuje wartości z przedziału (0,1), gdzie wartości bliskie zeru wskazują na specjalizację wewnątrzgałęziową, a bliższe jedności na specjalizację międzygałęziową³.

Do określenia intensywności i struktury handlu artykułami rolno-spożywczymi zastosowano wskaźnik specjalizacji H.G. Grubela i P.J. Lloyda (IIT – *Intra-industry Trade*). Rozróżnia on wymianę wewnątrz- i międzygałęziową⁴. Wskaźnik ten przyjmuje wartości w przedziale (0,1), gdzie jeśli IIT = 1, to handel ma charakter wewnątrzgałęziowy, a jeśli IIT = 0, to handel międzygałęziowy nie występuje⁵:

$$IIT = \frac{(x_{ij}^K + m_{ij}^K) - |x_{ij}^K - m_{ij}^K|}{x_{ij}^K + m_{ij}^K}.$$

W badaniach wykorzystano dane statystyczne pochodzące z Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego GUS. Analizą objęto handel artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2012.

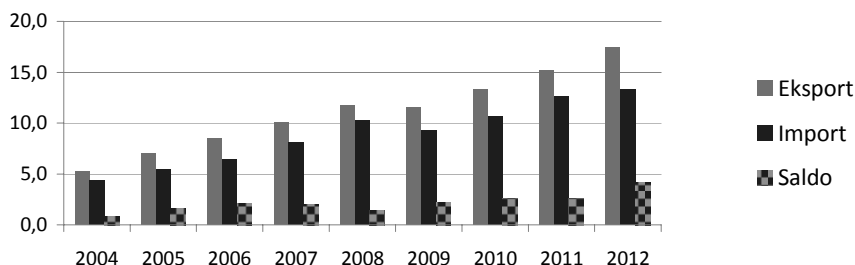
Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2012

Polski handel artykułami rolno-spożywczymi charakteryzuje się tendencją rosnącą zarówno po stronie eksportu, jak i importu. Od 2004 roku wartość eksportu i importu zwiększyła się ponad trzykrotnie, po stronie eksportu wzrosła o 12,2 mld euro, a po stronie importu wzrosła o 8,9 mld euro. W 2012 roku Polska wyeksportowała towary rolno-spożywcze za kwotę 17,4 mld euro oraz zaimportowała produkty rolno-spożywcze za kwotę 13,3 mld euro. W analizowanym okresie saldo wymiany było dodatnie (rysunek 1 i tabela 1).

³ E. Czarny, *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, Monografie i opracowania SGH 496, Warszawa 2002, s. 182–184.

⁴ Szerzej w: H.G. Grubel, P.J. Lloyd, *The Empirical Measurement of Intra-Industry Trade*, „The Economic Record” 1971, vol. 47, no. 4 oraz *idem*, *Intra-Industry Trade: the Theory and Measurement of Intra-Industry Trade in Differentiated Products*, Macmillan, London 1975.

⁵ K. Budzowski, *Ekonomika handlu zagranicznego*, Acta Academiae Modrevianae, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2003, s. 28.

Rysunek 1. Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2012 (mld euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIHZ.

Tabela 1

Wartość i dynamika polskiego handlu rolno-spożywczego w ujęciu geograficznym w latach 2004–2012

Wyszczególnienie	Ogółem		UE		WNP		EFTA		NAFTA	
	2004	2012	2004	2012	2004	2012	2004	2012	2004	2012
Wartość handlu rolno-spożywczego w mln euro										
Eksportu	5242,2	17483,8	3781,8	13350,7	684,8	2018,4	59,7	138,5	194,8	322,9
Importu	4406,5	13332,5	2763,8	9066,4	91,0	657,5	177,8	559,9	110,0	267,1
Saldo	835,7	4151,3	1018	4284,3	593,8	1360,9	-118,1	-421,4	84,8	55,8
Dynamika obrotów artykułami rolno-spożywczymi (rok do roku)										
w eksporcie	198,9	114,8	143,5	112,1	118,9	132,3	117,1	111,6	98,4	119,0
w imporcie	201,6	115,6	126,5	102,9	115,2	132,1	118,5	106,1	107,8	123,0
Dynamika obrotów artykułami rolno-spożywczymi (2004 = 100)										
w eksporcie	100	333,5	100	353,0	100	294,7	100	232,0	100	165,8
w imporcie	100	302,5	100	328,0	100	722,5	100	314,9	100	242,8
Udział handlu rolno-spożywczego grupy krajów w strukturze handlu rolno-spożywczego Polski (w %)										
w eksporcie	x	X	72,1	76,4	13,1	11,5	1,1	0,8	3,7	1,8
W imporcie	x	X	62,7	68,0	2,1	4,9	4,0	4,2	2,5	2,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIHZ.

Z analizy danych polskiego handlu artykułami rolno-spożywczymi za lata 2004–2012 wynika, że największy udział w strukturze handlu miała UE. Wahał się on w przedziale 66–80% w eksporcie i 61–69% w imporcie. W analizowanym okresie bilans wymiany z Unii był dodatni. Na drugim miejscu w strukturze geograficznej handlu artykułami rolno-żywnościowymi plasowała się WNP. Jej udział w handlu ogółem wahał się w granicach 11–13% w eksporcie i 2–5% w imporcie. Na trzecim miejscu były państwa zintegrowane w NAFTA, gdzie największym partnerem były Stany Zjednoczone Ameryki (tabela 1).

W latach 2004–2012 największe tempo wzrostu eksportu rolno-spożywczego było z UE (253%), kształtowało się powyżej średniej dla całego handlu rolno-spożywczego (234%) i z WNP (188%). Po stronie importu największe tempo wzrostu zanotowano dla państw WNP (638%) (tabela 2).

Tabela 2

Stopy zmian w handlu artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2012 oraz średnie roczne stopy wzrostu handlu artykułami rolno-spożywczymi według grupy krajów (w %)

Wyszczególnienie	Stopy zmian		Średnia roczna stopa wzrostu	
	eksportu	importu	eksportu	importu
UE	253	228	18	17
WNP	188	638	15	31
EFTA	132	215	11	17
USA	103	239	10	20
Handel ogółem	234	203	17	15

Źródło: opracowanie własne.

Średnia roczna stopa wzrostu eksportu dla Polski wynosiła 17%, a dla importu – 15%. Tu również wskaźniki dla UE były wyższe od średniej. Należy jednak zauważyć, że dynamika obrotów z UE zaraz po akcesji była wyższa niż obecnie⁶. Dla pozostałych partnerów po stronie eksportu wskaźniki były poniżej średniej (tabela 2).

Konkurencyjność polskich artykułów rolno-spożywczych na rynku UE

W strukturze rzeczowej handlu artykułami rolno-spożywczymi z UE dominują produkty roślinne nad zwierzęcymi, a według kategorii przetworzenia produkty przetworzone nad surowcami. W 2012 roku nastąpiły zmiany w strukturze rzeczowej towarów eksportowanych do UE w odniesieniu do 2004 roku (tabela 3).

W 2004 roku wyeksportowano do krajów UE przetwory roślinne na łączną kwotę 1,4 mld euro, zaś w 2012 roku kwota ta wyniosła 4,2 mld euro. Drugą dużą grupę w eksporcie stanowią używki i napoje. Ich udział w eksporcie dynamicznie zwiększa się. W 2012 roku wartość wyeksportowanych używek i napoi osiągnęła kwotę 2,5 mld euro w stosunku do 322 mln euro w 2004 roku. Trzecią

⁶ E. Kacperska, *Trade in Agri-Food Products between Poland and the European Union in Years 2003–2008*, w: *Agri-Food System and its Linkages with Global, International and Domestic Economies*, red. A. Zawojska, WULS, Warsaw 2009, s. 59–71.

grupą o dynamicznym wzroście wartości były produkty zwierzęce. Ich wartość w eksporcie wzrosła z 930 mln euro w 2004 roku do 3 mld euro w 2012 roku. Na uwagę zasługują ryby i przetwory rybne. Wartość wyeksportowanych ryb i ich przetworów w analizowanym okresie dynamicznie wzrastała, osiągając kwotę 850 mln euro w 2012 roku (tabela 3).

Tabela 3

Zmiany struktury rzeczowej polskiego eksportu rolno-spożywczego do UE w latach 2004–2012

Grupy produktów	Stopa wzrostu (w %)		Zmiany udziałów (w punktach procentowych)	
	eksportu	importu	eksportu	importu
Produkty zwierzęce:	321,7	533,4	-4	12
Zwierzęta żywe	80,1	686,5	-4	2
Przetwory zwierzęce	364,8	572,1	1	9
Ryby i przetwory rybne	314,9	320,1	-1	0
Produkty roślinne:	283,9	264,0	-10	-12
Surowce roślinne	288,5	232,4	-2	-7
Przetwory roślinne	282,5	284,0	-8	-5
Używki i napoje	782,1	293,2	10	-2

Źródło: opracowanie własne.

Analizując wartości wskaźnika RCA wyznaczone dla obrotów artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2012, można zauważyć, że w wielu grupach Polska posiada przewagi komparatywne. Na uwagę zasługują wysokie wskaźniki dla zwierząt żywych i produktów przetworzonych pochodzenia zwierzęcego. W grupie produktów roślinnych wskaźnik RCA był mniejszy od 1 (tabela 4).

Tabela 4

Konkurencyjność artykułów rolno-spożywczych w handlu z Unią Europejską w latach 2004 i 2012

Wyszczególnienie	RCA		IB		IIT	
	2004	2012	2004	2012	2004	2012
Grupy produktów						
Razem produkty zwierzęce	0,75	0,20	0,49	0,29	0,51	0,71
Zwierzęta żywe	0,70	-1,52	0,47	0,51	0,53	0,49
Przetwory zwierzęce	0,80	0,23	0,51	0,30	0,49	0,70
Ryby i przetwory rybne	0,76	0,67	0,49	0,49	0,51	0,51
Razem przetwory roślinne	-0,19	-0,68	0,06	0,15	0,94	0,85
Surowce roślinne	-0,72	-0,57	0,20	0,09	0,80	0,91
Przetwory roślinne	0,09	-0,03	0,20	0,18	0,80	0,82
Używki i napoje	-0,81	0,10	0,24	0,24	0,76	0,76

Źródło: opracowanie własne.

Polski handel rolno-spożywczy z UE zarówno w 2004, jak i w 2012 roku cechuje wymiana wewnątrzgałęziowa. Potwierdzają to wskaźniki specjalizacji IB i intensywności wymiany IIT, głównie w grupie produktów roślinnych (surowce i produkty przetworzone), ale też i w grupie przetworzonych produktów zwierzęcych (tabela 4).

Konkurencyjność polskich artykułów rolno-spożywczych na rynku WNP

Kraje WNP dynamicznie zwiększają obroty handlowe z Polską, choć ich udział po stronie eksportu systematycznie maleje z 13,1% w 2004 roku do 11,5% w 2012 roku. W 2012 roku wartość eksportu wynosiła 2 mld euro i była trzykrotnie wyższa w odniesieniu do wartości w 2004 roku. W analizowanym okresie stopy wzrostu eksportu dla większości asortymentu były wysokie. Wśród państw WNP głównymi partnerami Polski są Rosja, Ukraina i Białoruś. Dla tych krajów corocznie odnotowywano wysokie wzrosty wartości eksportu.

Region ten jest atrakcyjny dla polskich eksporterów, jednak działalność tam wiąże się z dużym ryzykiem oraz zmiennością polityki i niepewnością rynków. Biorąc pod uwagę konkurencyjność polskich artykułów rolno-spożywczych, widoczne są przewagi dla zwierząt i ich przetworów. Nastąpiła też zmiana intensywności wymiany, szczególnie dla przetworów zwierzęcych. Brak przewagi komparatywnej występuje w grupie ryb i ich przetworów.

Tabela 5

Zmiany struktury rzeczowej polskiego eksportu rolno-spożywczego do WNP
w latach 2004–2012

Grupy produktów	Stopa wzrostu (w %)		Zmiany udziałów (w punktach procentowych)	
	eksportu	importu	eksportu	importu
Produkty zwierzęce:	319,0	136,0	3	-27
Zwierzęta żywe	226,7	373,4	-1	0
Przetwory zwierzęce	342,2	41,7	5	-2
Ryby i przetwory rybne	73,0	140,5	-1	-25
Produkty roślinne:	308,5	1054,3	4	23
Surowce roślinne	578,3	1930,4	17	19
Przetwory roślinne	194,4	808,4	-13	4
Użytki i napoje	146,8	1014,1	-7	1

Źródło: opracowanie własne.

Polski handel rolno-spożywczy z państwami WNP zarówno w 2004, jak i w 2012 roku cechuje wymiana międzygałęziowa. Potwierdzają to wskaźniki IB i IIT dla większości produktów. Jedynie przetwory roślinne wskazują na wymianę wewnątrzgałęziową (tabela 6).

Tabela 6

Konkurencyjność artykułów rolno-spożywczych w handlu z WNP
w latach 2004 i 2012

Wyszczególnienie Grupy produktów	RCA		IB		IIT	
	2004	2012	2004	2012	2004	2012
Razem produkty zwierzęce	-0,15	1,64	0,73	0,88	0,27	0,12
Zwierzęta żywe	2,30	2,74	0,97	0,96	0,03	0,04
Przetwory zwierzęce	2,41	5,46	0,98	1,00	0,02	0,00
Ryby i przetwory rybne	-3,21	-2,92	0,53	0,73	0,47	0,27
Razem przetwory roślinne	0,05	-0,24	0,77	0,40	0,23	0,60
Surowce roślinne	0,35	0,09	0,83	0,52	0,17	0,48
Przetwory roślinne	-0,06	-0,54	0,75	0,26	0,25	0,74
Używki i napoje	1,42	0,43	0,94	0,64	0,06	0,36

Źródło: opracowanie własne.

Konkurencyjność polskich artykułów rolno-spożywczych na rynku EFTA

W skład ugrupowania EFTA wchodzi cztery państwa: Norwegia, Szwajcaria, Islandia i Lichtenstein. Od 1994 roku kraje te (z wyłączeniem Szwajcarii) tworzą z UE Europejski Obszar Gospodarczy, w ramach którego funkcjonuje swoboda przepływu towarów, usług, kapitału i ludności. Obroty handlowe artykułami rolno-spożywczymi z EFTA w analizowanym okresie wzrosły 2,5-krotnie, osiągając wartość 138,5 mln euro w 2012 roku. Udział państw EFTA w wymianie z Polską jest niewielki i waha się około 1% po stronie eksportu i około 4% po stronie importu. W strukturze asortymentowej eksportu widoczne są duże wzrosty w grupie surowców roślinnych, ryb i ich przetworów oraz używek. Najniższą stopę wzrostu w latach 2004–2012 odnotowano dla przetworów zwierzęcych, zmniejszyła się ona o 16 punktów procentowych (tabela 7).

Z analizy przewag komparatywnych dla tego regionu wynika, że występują one dla większości produktów, a szczególnie korzystne są dla zwierząt żywych, surowców roślinnych i ich przetworów. Brakiem przewagi w tym regionie charakteryzują się ryby i ich przetwory. Wskaźniki IB oraz IIT wskazują na istnie-

nie wymiany międzygałęziowej dla większości asortymentu. Jedynie przetwory zwierzęce mają charakter wymiany wewnątrzgałęziowej (tabela 8).

Tabela 7

Zmiany struktury rzeczowej polskiego eksportu rolno-spożywczego do EFTA w latach 2004–2012

Grupy produktów	Stopa wzrostu (w %)		Zmiany udziałów (w punktach procentowych)	
	eksportu	importu	eksportu	importu
Produkty zwierzęce:	152,3	354,0	-9	10
Zwierzęta żywe	135,0	3,4	0	0
Przetwory zwierzęce	25,4	250,7	-16	0
Ryby i przetwory rybne	396,1	355,2	7	11
Produkty roślinne:	238,7	73,9	2	-8
Surowce roślinne	398,0	148,0	6	0
Przetwory roślinne	211,3	73,2	-4	-8
Używki i napoje	375,1	187,5	8	-2

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8

Konkurencyjność artykułów rolno-spożywczych w handlu z EFTA w latach 2004 i 2012

Wyszczególnienie	RCA		IB		IIT	
	2004	2012	2004	2012	2004	2012
Grupy produktów						
Razem produkty zwierzęce	-1,12	-1,66	0,80	0,91	0,20	0,09
Zwierzęta żywe	1,82	5,79	0,35	0,98	0,65	0,02
Przetwory zwierzęce	2,98	0,99	0,74	0,20	0,26	0,80
Ryby i przetwory rybne	-2,19	-1,77	0,93	0,92	0,07	0,08
Razem przetwory roślinne	1,64	3,12	0,27	0,70	0,73	0,30
Surowce roślinne	4,39	5,68	0,93	0,97	0,07	0,03
Przetwory roślinne	1,50	2,86	0,20	0,62	0,80	0,38
Używki i napoje	0,88	1,87	0,11	0,23	0,89	0,77

Źródło: opracowanie własne.

Konkurencyjność polskich artykułów rolno-spożywczych na rynku USA

Udział handlu rolno-spożywczego z ugrupowaniem NAFTA ma charakter malejący, w eksporcie zmniejszył się on z 3,7% w 2004 roku do 1,8% w 2012 roku, a w imporcie był w analizowanym okresie na zbliżonym poziomie około 2%. W skład tego ugrupowania wchodzi USA, Kanada i Meksyk, jednak nasze obroty w prawie 85% dotyczą handlu z USA. W strukturze asortymentowej obrotów

dominują produkty roślinne oraz używki i napoje. W ostatnich latach dynamicznie wzrasta handel zwierzętami żywymi, szczególnie po stronie importu.

W handlu zwierzętami i ich przetworami występuje przewaga komparatywna, ale o zmniejszającej się intensywności. Brak przewagi widoczny jest dla surowców roślinnych oraz używek i napoi.

Tabela 9

Zmiany struktury rzeczowej polskiego eksportu rolno-spożywczego do USA
w latach 2004–2012

Grupy produktów	Stopa wzrostu (w %)		Zmiany udziałów (w punktach procentowych)	
	eksportu	importu	eksportu	importu
Produkty zwierzęce:	140,4	180,9	-11	-9
Zwierzęta żywe	300,5	1255,1	0	0
Przetwory zwierzęce	107,1	25,5	-12	-3
Ryby i przetwory rybne	223,9	213,9	1	-6
Produkty roślinne:	203,8	349,1	0	1
Surowce roślinne	97,7	155,6	0	-10
Przetwory roślinne	205,6	606,8	0	11
Używki i napoje	291,1	468,1	12	15

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy wskaźników IB i IIT wynika, że dla ryb i ich przetworów oraz używek wraz z napojami i przetworów roślinnych występuje wymiana wewnątrzgałęziowa, natomiast w grupie przetworów zwierzęcych i surowców roślinnych dominuje wymiana międzygałęziowa (tabela 10).

Tabela 10

Konkurencyjność artykułów rolno-spożywczych w handlu z USA
w latach 2004 i 2012

Wyszczególnienie	RCA		IB		IIT	
	2004	2012	2004	2012	2004	2012
Grupy produktów						
Razem produkty zwierzęce	0,59	0,86	0,54	0,44	0,46	0,56
Zwierzęta żywe	1,94	1,03	0,86	0,51	0,14	0,49
Przetwory zwierzęce	1,92	3,87	0,85	0,96	0,15	0,04
Ryby i przetwory rybne	-0,51	0,05	0,05	0,07	0,95	0,93
Razem przetwory roślinne	0,09	0,06	0,33	0,08	0,67	0,92
Surowce roślinne	-3,46	-3,41	0,89	0,93	0,11	0,07
Przetwory roślinne	0,92	0,35	0,64	0,22	0,36	0,78
Używki i napoje	-0,39	-0,35	0,11	0,13	0,89	0,87

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Włączenie Polski w struktury Unii Europejskiej wywołało zmiany prawne, ekonomiczne oraz organizacyjne związane z handlem rolno-spożywczym. Polscy producenci szybko dostosowali się do zmian i skutecznie konkurują na wszystkich rynkach. Największym odbiorcą polskich produktów żywnościowych jest tradycyjnie rynek UE, na który trafia około 77% polskiego eksportu. Dynamiczne wzrosty eksportu do Unii były wywołane efektami kreacji i przesunięcia handlu oraz wskazały na dobre przygotowanie polskich eksporterów do konkurowania na unijnym rynku. Polskie artykuły rolno-spożywcze w latach 2004–2012 wykazywały przewagi konkurencyjne na wszystkich rynkach. Dominowały w tym względzie przetworzone produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego.

Wskaźnik intensywności handlu wewnątrzgałęziowego Grubela i Lloyda oraz wskaźnik specjalizacji Balassy potwierdziły specjalizację handlu wewnątrzgałęziowego w grupie produktów roślinnych i przetworów zwierzęcych na rynku UE i WNP, a na rynkach USA i krajów EFTA – wymianę międzygałęziową.

Bibliografia

- Balassa B., *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, „The Manchester School of Economic Social Studies” 1965, no. 33.
- Budzowski K., *Ekonomika handlu zagranicznego*, Acta Academiae Modrevianae, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2003.
- Czarny E., *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, Monografie i opracowania SGH 496, Warszawa 2002.
- Grubel H.G., Lloyd P.J., *The Empirical Measurement of Intra-Industry Trade*, „The Economic Record” 1971, vol. 47.
- Grubel H.G., Lloyd P.J., *Intra-Industry Trade: the Theory and Measurement of Intra-Industry Trade in Differentiated Products*, Macmillan, London 1975.
- Kacperska E., *Trade in Agri-Food Products between Poland and the European Union in Years 2003–2008*, w: *Agri-Food System and its Linkages with Global, International and Domestic Economies*, red. A. Zawojka, WULS, Warsaw 2009.
- Misala J., *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencja gospodarki narodowej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2007.
- Pawlak K. Poczta W., *Konkurencyjność polskiego sektora rolno-spożywczego w handlu z krajami Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2008.

**CHANGES IN POLISH FOREIGN TRADE OF AGRO-FOOD PRODUCTS
AFTER ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION**

Keywords: trade in agro-food, EU, CIS, EFTA, USA, competitive position, intra-industry trade

SUMMARY

The aim of the study was to determine the status, structure and intensity of trade in agro-food products after the Polish accession to the European Union, to identify changes resulting from the inclusion of Poland in the area of the Single European Market and the determination of the structure of intra turnover and the competitive position of Polish agro-food products in EU markets EFTA, the CIS and the USA. The paper analyzes the export and import of agro-food industry, points to changes in the dynamics of turnover and calculates indicators of comparative advantage (RCA) and indicators of specialization: B. Balassa (IB) and H.G. Grubela and P.J. Lloyd (IIT).